

100 jaar S.O.S.

(maar toch niet het signaal om 'zieltjes te redden')

Die honderd jaar was wel in 2008. Bij die gelegenheid publiceerde ik het onderstaand hoofdstukje in het tijdschrift van RetroRadio, de Vlaamse club van verzamelaars van radio's.

Het is nu 100 jaar geleden dat het noodsein SOS officieel in gebruik werd genomen als alarmsignaal bij schepen die in nood verkeerden.

In de periode toen er van radiotelegrafie nog geen sprake was (pakweg vóór 1900), was het helemaal niet evident om noodsignalen uit te sturen. Dat kon alleen maar met visuele en auditieve signalen zoals licht, vlaggen, hoorns, heliografen (weerkaatsen van het zonnelicht),... en dus alleen maar naar andere schepen of de kust zolang de afstand met die middelen overbrugbaar was. Zo niet bleef er als enige hulp roep een gebed naar hoog daar boven...

Marconi en andere pioniers in het domein van de draadloze transmissie brachten daar vanaf ca. 1900 verandering in. Misschien nog even onderlijnen dat het toen draadloze telegrafie betrof, dus het uitzenden van morse signalen. Van de transmissie op afstand van de stem was er dan nog helemaal geen sprake. Immers de modulatie van een golf was nog niet uitgedacht, of zeker nog niet praktisch te realiseren; men kon alleen maar een golf uitzenden en onderbreken.

CQD

De voornaamste toepassing van de draadloze telegrafie was beslist terug te vinden in de scheepvaart en daarin was de mogelijkheid om een noodkreet uit te sturen wel degelijk het belangrijkste element. Maar tijdens de eerste jaren van de 20-ste eeuw was dat noodsignaal niet SOS maar CQD. De morsecode CQ was toen al een algemeen afgesproken oproepsignaal in Groot-Brittannië waarmee men de aandacht vroeg van al de stations die op de desbetreffende frequentie aan het luisteren waren. Het ging vooraf aan het doorsturen van het tijdsignaal of een belangrijke mededeling.

Het was de Marconi Wireless Telegraph Company die er de 'D' aan toevoegde om er het CQD noodsignaal van te maken. Er wordt nu vaak gezegd dat CQD de afkorting is van 'Come Quick, Danger' maar dat is het dus niet. Het was wel een goed gevonden mnemotechnisch middel om het te onthouden. Maar in feite betekende het dus: (CQ)= aandacht! + (D) = gevaar. Wel heeft men vermoedelijk de D gekozen omdat het de afkorting is van zowel Distress als Danger.

SOS

Op de internationale conferentie over draadloze telegrafie van 1906 in Berlijn werd besloten om een eenduidig noodsignaal vast te leggen dat internationaal aanvaardbaar was en zo moest zijn dat het geen verwarring zou opleveren. Het was bekend dat dit laatste punt wel eens meer problemen gaf bij het gebruik van CQD. *Mijn vriend Greg Ulsamer liet mij opmerken dat het SOS signaal al eerder, met een verordening van de 'Keizerlijke Marine' van 30 maart 1904, in gebruik was in Duitsland.*

In die periode gebruikten de Italianen bv. SSSDDD en de Duitsers hadden een voorkeur voor SOE. Uiteindelijk werd er geopteerd voor SOS. Men werd het er over eens dat dit signaal zeer duidelijk te onderscheiden zou zijn uit alle andere morsesignalen in een bericht. We noemen dat nu S-O-S maar let wel, er worden geen 3 letters gestuurd, alle signalen komen meteen direct na elkaar! Men had het dus evengoed IJS kunnen noemen, of SMB, of VTB, of ...

Die lettercombinaties geven, wanneer ze ononderbroken na elkaar worden uitgestuurd eveneens het signaal tit-tit-tit-taat-taat-taat-tit-tit-tit. Dat deuntje ligt goed in het oor en het geheugen en het onderscheidt zich duidelijk van al de rest in een morsebericht.

En zo werd vanaf 1 juli 1908 SOS het bekende noodsignaal. SOS als lettercombinatie ligt ook beter in de mond dan de voormelde afkortingen. Creatieve geesten verbonden er de uitdrukking 'Save Our Souls' (red onze zielen) aan. Maar ook andere varianten kwamen naar voor zoals 'Sinking Of Ship', 'Send Out Succour', 'Save Our Ship', ...

Samengevat: het officiële noodsignaal SOS is gewoon een goed te identificeren code bestaande uit 9 direct opeenvolgende morsetekens: 3 punten, 3 strepen en 3 punten die in de eerste plaats goed in het oor klinken.

Vermoedelijk werd het voor het eerst gebruikt door de Amerikaanse stomer 'Arapahoe' in 1909. Toen de Titanic zank in 1912 stuurde de marconist alternatief de signalen SOS en CQD uit. Het signaal CQD werd trouwens nog meerdere jaren gebruikt door, vooral, de Britse operatoren.

Het valt niet te becijferen hoeveel mensenlevens er gered werden door het gebruik van SOS. Wel in feite moeten we zeggen: gered door de uitvinding van de draadloze telegrafie, maar het SOS signaal heeft beslist heel veel bijgedragen tot de efficiëntie.

Sinds 1 februari 1999 is het officieel gedaan met de morsetelegrafie en het uitsturen van het SOS signaal. Er zijn nu heel wat andere mogelijkheden om noodhulp in te roepen en die gebruik maken van stemtransmissie. Zo bijvoorbeeld:

- ✚ Het Global Maritime Distress and Safety System dat werkt met Inmarsat satellieten.
- ✚ VHF radio signalen: via kanaal 16 en de oproep 'mayday, mayday, mayday' gevolgd door gegevens zoals identiteit, positie, situatie...
- ✚ Digital Selective Calling: een systeem dat automatisch noodgegevens uitstuurt na een druk op een knop.
- ✚ Satelliet telefonie: bv. naar het noodnummer 999.
- ✚ Bakens die, wanneer ze in contact komen met het zeewater, automatisch de positie dorsturen.

SOS en Morse zijn dus 'uit de mode' maar nog niet helemaal weg. Een aantal 'HAMs' (radio 'zend' amateurs) maken er nog wel gebruik van en in bepaalde omstandigheden kan het SOS signaal beslist nog van pas komen om hulp in te roepen.

Onlangs nog (*NVDF: dat was dus in 2008*) las ik in de krant dat de elite troepen en de piloten in het Belgische leger in hun overlevingskit nog een spiegel hebben die hun moet toelaten om het SOS signaal te kunnen uitsturen door het reflecteren van de zonnestralen (als heliograaf dus).

© Fons Vanden Berghen

Zie ook:

➤ www.telegraphsofeurope.net > honderden foto's